

Lopend *Vuur*

Onverhard wandelen

**Impressie van de Algemene
Ledenvergadering**

**Profiel Belangenbehartiger
Wandelnet**

**Knapzakroute Rondje
Loon-Taarlo**

**Maartwandeling TeVoet:
Vught-Den Bosch**

Vergaderlocatie redactie

Van de redactie

Zoals u heeft gemerkt, verschijnt dit nummer van Lopend Vuur in een nieuw jasje. We hebben gekozen voor een wat milieuvriendelijker papiersoort, het formaat is iets aangepast en de lay-out is wat rustiger gemaakt. We zijn benieuwd wat u ervan vindt!

We zijn erg blij een nieuw lid van de redactie te kunnen verwelkomen. Constance Kemperman is werkzaam geweest in een educatieve uitgeverij. Daarnaast was zij jarenlang lid van de redactie van Op Iemen Voeten, een imposant wandelblad waarop vast velen van u geabonneerd zijn geweest. Vanuit de gedachte dat Lopend Vuur op de eerste plaats een verenigingsblad is, vindt u in dit nummer ook weer uitvoerige informatie over het reilen en zeilen van onze vereniging. Misschien is het ledental van de vereniging niet bijzonder groot, de activiteiten die worden ondernomen zijn bijzonder talrijk, waarvan in dit blad acte! Lees het beknopte verslag van de ALV.

In dit nummer staat dit keer de wandelprovincie Zeeland centraal, met allerlei informatie over de wandelmogelijkheden aldaar. We spraken met Martin van den Bergh, de belangenbehartiger van Wandelnet in Zeeland. Een interessant detail uit het gesprek: nogal wat mensen uit de rest van Nederland komen naar Zeeland om vrijwilligerswerk te doen voor het in stand houden van wandelpaden. Met deze inzet tijdens hun eigen recreatie vergroten ze het recreatiegenot van anderen.

Ook andere wandelgebieden in Nederland komen in dit nummer van Lopend Vuur aan bod. Zo heeft onze vaste medewerker Jos van de Heide een mooie wandeling uitgezet in Drenthe. In zijn beschrijving is er niet alleen aandacht voor de route zelf, maar ook voor de geschiedenis van het gebied en voor de natuur. Verder vindt u in dit nummer een aantal nieuwtjes: berichten over nieuwe (publicaties van) wandelpaden. Voor meer actuele informatie verwijzen wij graag naar onze website www.tevoet.nl

Wij wensen u veel lees- en wandelplezier!

Colofon

Lopend Vuur is het ledenblad van de vereniging TeVoet. Het verschijnt drie maal per jaar.

Jaargang 25 * nummer 1 * mei 2019

Redactie

Aan dit nummer van Lopend Vuur werkten mee: Martin van den Bergh, Nico van Delft, Alice Drenthe, Jos van der Heide, Constance Kemperman, Chris Louwerse, José Noijons, Bertie Schonk, Ineke Thierauf
Reacties en bijdragen kunnen worden gezonden naar: redactielopendvuur@tevoet.nl

Vereniging

TeVoet heeft ten doel het in ruime zin behartigen van de belangen van de wandelaar in Nederland. TeVoet zet zich in voor behoud, verbetering en uitbreiding van onverharde paden. TeVoet streeft naar een optimale wandelinfrastructuur die goed toegankelijk (en bewegwijzerd) is voor de recreatieve wandelaar en die bovendien de mogelijkheid biedt interessante cultuur-historische en landschappelijke elementen aan de wandelaar te tonen. Meer informatie over de vereniging TeVoet is te vinden op [<www.tevoet.nl>](http://www.tevoet.nl)

Lidmaatschap

Voor het aanmelden van nieuwe leden en voor verhuisberichten: Ledenadministratie TeVoet, P.C. Hooftlaan 111, 3351EL Papendrecht, ledenadministratie@tevoet.nl. Bankrekening NL49INGB0000372685 ten name van TeVoet. Het lidmaatschap van de vereniging bedraagt €17,50 per jaar. Het lidmaatschap wordt automatisch verlengd, tenzij vóór 1 december schriftelijk is opgezegd bij de ledenadministratie. TeVoet is erkend als een Algemeen Nut Beogende Instelling (ANBI).

Bestuur

Voorzitter:
José Noijons (voorzitter@tevoet.nl)
Secretaris:
Niek Fraterman (secretaris@tevoet.nl)
Penningmeester:
Nico van Delft (penningmeester@tevoet.nl)
Bestuurslid contactpersonen en organisaties:
Ineke Thierauf (bestuurslid1@tevoet.nl)
Bestuurslid 2:
Bertie Schonk (bestuurslid2@tevoet.nl)

Regiocontactpersonen

Contactinformatie van de regiocontactpersonen is te vinden op de website van TeVoet [<www.tevoet.nl>](http://www.tevoet.nl)
Vereniging > Regio's

Vormgeving en druk

Obreen Media, Hendrik-Ido-Ambacht

Het volgende nummer van Lopend Vuur verschijnt in september 2019. Inleveren van kopij vóór 1 augustus 2019 bij redactielopendvuur@tevoet.nl

Foto omslag: Bertie Schonk

5

4
Berichten van het bestuur en ledenadministratie

5
Impressie van de Algemene ledenvergadering

6
Nieuwjaarswandeling

7
Gesprek met belangenbehartiger Wandelnet in Zeeland

10
Van moeras naar eilandjes

11
Belangenbehartiging

12
TeVoet-maartwandeling bij Vught

14
Rondje Loon-Taarlo: een wandeling door het Nationaal Park Drentsche Aa

18
Meerdaagse wandelroutes

20
Nieuws

7

12

14

Van het bestuur

Het bestuur doet er alles aan om in contact te komen en te blijven met de leden van de vereniging. Daarvoor is onder andere de Algemene Ledenvergadering een goede gelegenheid. Maar ook de tweemaandelijks wandelingen die TeVoet organiseert, lenen zich daar toe. Uit de opmerkingen van leden blijkt dat zij zich vaak niet alleen voor de idealen van TeVoet inzetten, maar ook voor die van verwante organisaties, zoals Wandelnet.

Er zijn ook leden die eigenlijk geen onderscheid meer zien tussen hun activiteiten voor deze beide organisaties. Dat geldt met name voor hen die actief zijn in provinciale wandeloverleggen. Soms is daar een belangenbehartiger van Wandelnet de coördinator van, soms is het een TeVoet-lid, maar ook komt het voor dat de provincie of een regionale organisatie zo'n wandeloverleg coördineert.

Een mooi voorbeeld hoe samenwerking vorm krijgt, valt te lezen in het interview met Wandelnet belangenbehartiger Martin van den Bergh in dit nummer van Lopend Vuur. In zijn geval stuurt de Provincie Zeeland het wandeloverleg aan. In Brabant gaat het weer anders. Zoals TeVoet regiocontactpersoon Harry Benschop in zijn jaarverslag schrijft: 'Bij de belangenbehartiging in Brabant lopen de activiteiten van TeVoet en Wandelnet inmiddels "naadloos in elkaar over"'. Volgens Harry biedt het werken in het collectief van Wandelnet-Brabant meerdere voordelen. "Contacten op provinciaal niveau kunnen eenduidig worden gelegd. Dat is bijvoorbeeld het geval in de provinciale wegensector, bij gebiedsprocessen en benaderen van het provinciaal bestuur en staten. Ook het benaderen van de (vier) waterschappen in Brabant en de drie terreinbeheerders (Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten en Brabants Landschap) kan effectiever worden aangepakt. In het vorig nummer van Lopend Vuur heeft Bart de Boer beschreven hoe zulke samenwerking in Zuid-Holland vorm krijgt. Het merendeel van de leden van dat overleg zijn TeVoeters, maar ook daar is er een goede samenwerking met Wandelnet.

Het bestuur heeft deze verschillende vormen van samenwerking besproken met Toon Naber, voorzitter van de stichting Wandelnet en met de directeur van Wandelnet, Ankie van Dijk. Het bestuur vroeg zich af of we op organisatorisch niveau tot een nauwere samenwerking konden komen nu in de praktijk de activiteiten van de beide organisaties deels samenvallen. In dat overleg bleek dat samenwerking maatwerk is en per regio anders is georganiseerd en georganiseerd zal worden. Het lijkt op korte termijn nog niet mogelijk om verdere afspraken te maken over het uitbouwen van de samenwerking tussen TeVoet en Wandelnet. We blijven zoeken naar een goede vorm.

José Noijons, voorzitter

Financiën

Bij Lopend Vuur van december hebben wij een brief gezonden met het verzoek om voor 31 januari uw contributie over te maken. Veel leden bijna 200 hebben hun contributie al in december betaald, het eerste weekend na ontvangst van Lopend Vuur betaalden er al 19 leden. Minder enthousiasme om de contributie te betalen hadden ruim 100 leden (niet eerder zoveel tijdens mijn bestuurslidmaatschap) die in februari een herinnering van mij kregen. Op het moment van schrijven hebben nog steeds een aantal leden niet betaald. Ik heb ze een 5e herinnering gezonden. Daarnaast hebben leden wel € 1.600 extra boven de contributie betaald, hartelijk dank daarvoor.

Barrièrepotje

Komen jullie een plek tegen die een goede wandeling moeilijk maken omdat er bijvoorbeeld over een sloot geen plank of bruggetje ligt dan is dat misschien in onderling overleg te verhelpen door gebruik te maken van ons barrièrepotje. Houd dat dus in je achterhoofd!!

Ledenadministratie

Het lijkt er op dat onze ledenwerfactie 'ieder lid een nieuw lid' onder onze leden niet is gaan leven, want nog geen 10 nieuwe leden zijn via onze leden lid geworden. Er is nagekeken hoe de 22 nieuwe leden aangemeld zijn, de meeste gewoon via de website. Als promotie hebben wij flyers beschikbaar die jullie aan kunnen vragen via ledenadministratie@tevoet.nl.

In januari heeft er een gesprek plaats gevonden met sportzaak Antilope te Alblasterdam, waaruit een samenwerking naar voren is gekomen. Zij verspreiden onze flyers en nemen onze wandelingen op hun website op. Voor zover hun wandelingen (10 zaterdagen per jaar ontwikkeld door ons lid Rutger Burgers) aansluiten bij onze vereniging zullen wij die op onze website zetten, net zoals we dat bij bijvoorbeeld Hans Hartman doen.

Nico van Delft, penningmeester en ledenadministrateur

Impressie van de Algemene Ledenvergadering 23 maart 2019

Bij binnenkomst in het Geologisch Museum in Laren maakt men grappen over de keuze voor deze vergaderplaats vol fossielen. Na een meesmuilend lachen gaan we de trap af naar de vergaderruimte en zoeken een plekje. We kijken vooruit.

“Als we die twee tafels uit elkaar zetten, dan past er nog een tafel tussen en behouden we de kring.” Er zijn meer leden aanwezig (21 leden m/v) dan gedacht, dus moet er even geschoven worden. De voorzitter, José Noijons, knikt tevreden, opent de vergadering en stelt de medebestuurders voor: Ineke Thierauf, Nico van Delft en Bertie Schonk. Secretaris Niek Fraterman kan niet aanwezig zijn. De aanwezige TeVoeters blijken van diverse pluimage: klompenpaden, Wandelnet, eenvoudige wandelaars, regio-contactpersonen en de webredacteur. Opvallend is dat de helft van hen voorzien is van een tablet of een laptop. De vele bestanden die de agenda vergezelden hoefden zij niet uit te printen.

Het verslag van de vorige ALV levert weinig reacties op. De meest relevante punten komen later aan de orde. Wel meldt de penningmeester dat het gelukt is 1 van de 3 niet-betalende leden te royeren. Een klein succes. Daarna een aandachtspunt: TeVoet schrijf je zonder spatie. Dan het dikke Jaarverslag 2018. De omvang wordt verklaard door de regio-verslagen. Die waren zeer uitgebreid, met een veelheid aan activiteiten en het bestuur vond het belangrijk om ze onverkort op te nemen. Uit de toelichting van de verschillende regio-contactpersonen blijkt dat het overleg, het werk, in bijna alle provincies anders geregeld is.

Enkele toevoegingen:

- * Friesland heeft problemen met digitale toegang tot wandelroutes
- * Noord-Holland is erin geslaagd de wandelweg over de dijk langs het Markermeer te behouden
- * Zuid-Holland memoreert dat twee leden tot Ridder zijn

benoemd, maar ook dat het Routebureau nog ontbreekt. De voorzitter geeft aan dat de aanpassing van de Statuten en van het Huishoudelijk Reglement echt in 2020 gereed moet zijn. De stukken zijn gedateerd.

Penningmeester Nico van Delft heeft bij punt 5 Financiën geen problemen.

Jaarrekening 2018: akkoord

Décharge van het Bestuur: verleend

Nieuw lid kascommissie: zijn naam is Frans Meijdam.

Gevraagd wordt waarom TeVoet bij ING bankiert. “Is het niet tijd voor een meer milieubewuste bank? Bijvoorbeeld alleen al voor het spaargeld?”

Het antwoord van de penningmeester is verrassend: “Weet je waar het merendeel van de leden bankiert?” Toch is dit een punt van aandacht voor het bestuur.

Punt 6 is een hamerstuk: de aftredende bestuursleden Bertie Schonk en Nico van Delft zijn herbenoembaar en worden ook herkozen. Tegenkandidaten zijn er niet.

Na een korte pauze komt het belangrijkste aan de orde: de contacten met Wandelnet.

De stichting Wandelnet toont zich de laatste jaren steeds meer een belangenbehartiger van alle wandelaars. Dus meer dan alleen een beheerder van de LAW's. Het bestuur heeft contact gehad met Ankie van Dijk, de nieuwe directeur van het bureau van Wandelnet, en gepraat over nauwere samenwerking. Bij Wandelnet zijn de provinciale belangenbehartigers min of meer autonoom. Per provincie zijn er daardoor verschillen in de contacten en dat ervaren de TeVoet regio-contactpersonen ook. In Utrecht is Wandelnet nauwelijks actief aanwezig, in Zuid-Holland, Noord-Holland en Flevoland trekt men gezamenlijk op en in Brabant is sprake van een volledige samenwerking. De kernvraag is: moeten er twee organisaties blijven? De voorzitter wijst op het afnemend aantal leden en het feit dat de provinciale overheden graag één aanspreekpunt willen. Andere aanwezigen benadrukken dat belangenbehartiging op meerdere niveaus plaatsvindt en dat de beide organisaties verschillend van aard zijn. Dus: verdeel de taken. Een definitief antwoord kan nog niet gegeven worden.

Bij punt 9 over Lopend Vuur wordt gemeld dat de redactie is uitgebreid, dat er een nieuwe uitvoering komt en dat men meer zal inzetten op verenigingsnieuws.

Na een korte rondvraag kan de voorzitter de vergadering keurig op tijd beëindigen. Op naar de soep en dikke boterhammen in het oudste theehuis op de Larense hei.

Constance Kemperman

Nieuwjaarswandeling 2019

TeVocht regio Zuid-Holland

Op zaterdag 12 januari vond de traditionele Nieuwjaarswandeling van de regio Zuid-Holland van TeVoet plaats. Zoals altijd een stevige wandeling. Maar liefst 18 TeVoeters trotseerden de regen en wandelden door Midden-Delfland. Ja, het was er nat, maar dat is niet zo vreemd in een veenweidegebied.

Bestuurslid Ineke Thierauf was benieuwd of het mogelijk zou zijn om middenin de Randstad een 'TeVocht-waardige' wandeling uit te zetten. Zij was aangenaam verrast: "Wat een verrassing, het landschap uit mijn jeugd in Delft was nog redelijk intact! De vaarten waar ik ooit een paling aan de haak en in de boom sloeg (daarna hoefde ik niet meer mee om te vissen) waren er nog. Net als de weilanden waar we op zondagmiddagen in de zon naar de leeuweriken luisterden en "ik zie, ik zie, wat jij niet ziet" met de wolken speelden."

Gelijk na station Vlaardingen-West sloegen we al onverharde paden in en wandelden we voornamelijk via de weilanden tussen de dorpen. Er waren veel nieuwe gezichten onder de wandelaars: leuk! De sfeer was goed, iedereen genoot van de wandeling en er werden wandelervaringen gedeeld. Vlak voor het eindpunt, in Brasserie Vlietzicht, werd traditiegetrouw geklonken op het nieuwe jaar en onder het genot van een hapje en een drankje nagepraat.

De wandeling van ... km is uitgezet door Jan Rijnsburger en start bij station Vlaardingen-West. De route loopt door weilanden en langs vaarten, via Maasland en Schipluiden naar de wijk Holy (in Vlaardingen). Informatie over de route is te vinden op de website: www.tevoet.nl <Wandelroutes> <TeVocht wandelroutes> <TeVocht wandelroute 009.

TeVocht-wandelingen

In 2019 worden er in januari, maart, mei, september en november wandelingen georganiseerd, steeds in een andere regio. Voor precieze data en meer informatie: zie de agenda op de website. De routebeschrijvingen van de wandelingen zullen na afloop als TeVoet wandelroute op de website geplaatst worden.

Ineke Thierauf

Profiel van een Provinciaal Belangenbehartiger van Wandelnet

Interview met Martin van den Bergh

TeVoet heeft zijn regiocontactpersonen in de provincies en die komen regelmatig aan het woord in Lopend Vuur. Nu is het de beurt aan een Provinciaal Belangenbehartiger van Wandelnet. We stellen u voor aan Martin van den Bergh die Zeeland als werkterrein heeft. Waar is hij mee bezig, wat speelt er in zijn provincie, waarom zouden we gaan wandelen in Zeeland? In een volgend nummer van Lopend Vuur kunnen we dan eens gaan kijken wat de verschillen tussen een provinciaal belangenbehartiger (Wandelnet) en een regiocontactpersoon (TeVoet) zijn. Als er al verschillen zijn.

Wandeloeverleg in Zeeland

Martin van den Bergh is provinciaal belangenbehartiger van Wandelnet voor Zeeland. "Ik ben belangenbehartiger voor alle wandelaars. Je hoeft niet per se begunstiger van Wandelnet te zijn om je belangen door mij behartigd te zien. Ik help iedereen."

Martin is lid van de provinciale wandeladviesgroep met als leden de VVV (er is één provinciale VVV), de Stichting Landschapsbeheer Zeeland (SLZ) en hijzelf namens de stichting Wandelnet. De adviesgroep wordt ondersteund door twee provinciale ambtenaren, van Economie en van Natuur. De ambtenaren noteren wat de leden zeggen, maken daar een advies van. Deze ambtenaren houden ook in de gaten dat heel Zeeland aan bod komt. Zeeland had vroeger last van de 'Zeeuwse ziekte': alle mensen waren op hun eigen

eilandje bezig, zonder te weten wat er elders gebeurde. In de adviesgroep is bijvoorbeeld afgesproken dat er bij een nieuw pad altijd dezelfde soort paaltjes worden gebruikt. "Geen carnaval op de hoeken zodat niemand meer weet waar hij naartoe moet. Het is hier heel goed geregeld. Zeeland is natuurlijk een provincie waar heel veel geld wordt verdiend met recreatie in verhouding tot het aantal mensen dat er woont. Er wonen misschien 370.000 mensen in Zeeland, dat is minder dan in Rotterdam-Zuid! Die recreatiepoot moet uitgedragen en onderhouden worden."

In dat kader praat Martin met gemeenteambtenaren en met boeren, met waterschappen, campinghouders en café-eigenaren, met Staatsbosbeheer en met Natuurmonumenten. Daarbij krijgt hij veel steun van Wandelnet. Minstens twee keer per jaar komen Martin en zijn collega provinciale belangenbehartigers bij elkaar. Ze worden door Wandelnet over van alles geïnformeerd en vertellen elkaar waar ze mee bezig zijn. "Dat inspireert ongelooflijk. Ik kan zo naar een collega in een andere provincie bellen waar ze iets leuk hebben aangepakt, waarmee ik goed ondersteund kan worden." Van den Bergh kan makkelijk bij instanties binnenkomen omdat hij met het logo van Wandelnet niet-commerciële belangen behartigt.

Bevrijdingspad

Waar is Martin zoal mee bezig? De laatste tijd is dat het Bevrijdingspad. In november is het 75 jaar geleden dat Zeeland bevrijd is. Over 'De slag om de Schelde' zijn mooie boeken geschreven, maar het Bevrijdingspad (van Bergen op Zoom naar Vlissingen) dreigde opgeheven te worden. Met de oorspronkelijke ontwikkelaars van het pad vindt hij dat de jeugd moet weten wat hier gebeurd is en dat je dat heel goed in combinatie met wandelen kunt tonen. Ook de directeur van het Bevrijdingsmuseum in Neuland is enthousiast en het pad gaat daar natuurlijk ook langs. Martin is met Theo Klanke, de schrijver van het oorspronkelijke wandelboekje, en een vertegenwoordiger van de wandelsportbond in Zeeland in overleg gegaan. Het vernieuwde pad loopt over bestaande paden, en hier en daar door gebieden van Staatsbosbeheer en Natuurmonumenten. Wat nog moet gebeuren is dat er bordjes 'Bevrijdingsroute' komen. En het bestaande boekje moet worden aangepast. Themapaden zoals dit, of het Watersnoodpad, zijn heel belangrijk: zo krijg je meer inzicht in wat hier allemaal gebeurd is.

Vrijwilligers

De provincie heeft het onderhoud van alle paden in handen gegeven van SLZ, de Stichting Landschapsbeheer Zeeland. "Die doen dat fantastisch. Ze hebben 3300 vrijwilligers die de paden goed houden. Ze bieden al die vrijwilligers de mogelijkheid om hun huis of flat uit te komen. Als dat onderhoud niet nodig was, dan zouden er veel oudere mensen zijn die niks te doen hebben.

Lees verder op de volgende pagina >

Als belangenbehartiger is het contact met deze mensen heel belangrijk, want zij weten het beste wat er gebeurt op de wandelpaden.” Met de coördinatoren van de LAW’s in Zeeland, zoals die van het Kustpad en het Grenspad, heeft Van den Bergh regelmatig contact om hun belangen mee te nemen naar het provinciaal wandeloverleg. Wandelnet vraagt geregeld om vrijwilligers om de Zeeuwse paden te helpen onderhouden. “En het is echt waar: veel mensen die op zo’n oproep reageren wonen helemaal niet in Zeeland. Die vinden het leuk om weg te komen uit de drukke Randstad en hier in de natuur bezig te zijn. Voor Zeeland is het geen probleem om vrijwilligers te vinden.”

LAW’s

Een belangrijk aandachtsgebied van Wandelnet zijn de langeafstandswandelpaden. Martin vertelt dat die in de middeleeuwen en lang daarna de hoofdwegen in Europa vormden. “Er was een pater die in de 13e eeuw vanuit Groningen naar Rome is gelopen om iets bij de paus gedaan te krijgen. Hij had geen gsm, geen wandelschoenen, hij kwam via de hoofdwegen bij de paus. Waarom hebben wij afgeschaft dat LAW’s hoofdwegen zijn?” Martin vindt dat het rijkswegen zijn en dat die door Rijkswaterstaat beheerd zouden moeten worden, net als de waterwegen. Als er dan iets fout gaat, doordat een weg verlegd wordt en een deel van een LAW verloren dreigt te gaan, kan die meteen ingrijpen.

Wandelnetwerk

Martin van den Berghs voorgangers in het wandeloverleg met de provincie hebben een mooie erfenis achtergelaten. Met name Harry Benschop heeft - met anderen - een prachtig projectplan geschreven hoe in Zeeland een wandelinfrastructuur moest worden opgezet. Nu is er een wandelnetwerk met knooppunten. “Wij lopen hier niet van Heinekenszand naar Kwadendamme, wij lopen hier van nummertje 93 naar nummertje 87, bij wijze van spreken.” Het netwerk is toegankelijk met VVV-kaarten of via de website VVVZeeland.nl

Wandelpolitiek

In de voorbereiding op de provinciale verkiezingen vindt Martin dat hij een zeperd heeft opgelopen. In het Charter for Walking (zie inzet), het handvest voor de voetganger, staat dat steden voornamelijk zijn ingericht voor autoverkeer. Het Charter zegt eigenlijk: begin eens te denken vanuit het standpunt van de voetganger en de wandelaar, hoe richt je dan steden in?

Onverhard wandelen

Hoe staat Martin tegenover het behoud van het onverharde pad? Als hij met behulp van het wandelnetwerk een wandeling uitzet en ontdekt dat alles verhard zal zijn, dan houdt hij er mee op. Helaas is dat op veel plekken zo. “We hebben hier nu wel een wandelnetwerk, maar ik pleit er steeds voor dat er een wandelnetwerk 2.0 komt. Dat is niet meer van A naar B lopen omdat er toevallig een weg is, maar omdat er iets te doen is. En dat is vaak langs onverharde paden. Daar moet het accent komen te liggen, op mooie dingen. Dat je niet alleen een kaart krijgt met nummertjes erop, maar dat je allerlei informatie krijgt. En dan gaan er heel wat nummertjes af. Sommige caféhouders zullen daar niet blij mee zijn want in plaats van dat je drie kilometer verhard langs hun café komt, loop je onverhard naar iets moois. Dat blijft een spanningsveld.”

Thematisch wandelen

Martin denkt dat in Zeeland steeds meer mensen willen lopen op een thema. Dus niet zoals het Pieterpad, waar je doel is het Pieterpad te lopen, maar meer het Bevrijdingspad, waar het doel is geïnformeerd te worden. Een groot thematisch project waar Martin nu mee bezig is, zijn de Staats-Spaanse linies. Hier heeft Prins Maurits de Spanjaarden op termijn verdrongen. Hulst was dan weer Spaans en dan weer Staats. In de tijd dat het gebied in Staatse handen was zijn er allerlei forten gebouwd en linies aangelegd. En die zijn er nog steeds. Samen met Erfgoed Zeeland is nu bedacht dat je een heel mooi wandelpad langs die Staats-Spaanse linies kunt maken. Het pad is zelfs al uitgetekend. Erfgoed Zeeland is enthousiast want zo’n wandelpad verbindt een groot aantal historische objecten. Er moeten dus bordjes en paaltjes komen, maar ook een publicatie, anders weet niemand dat pad te vinden. En als je straks van Hulst langs de linie naar Antwerpen loopt, is dat allemaal onverhard!

Op naar Zeeland!

Waarom moeten wij naar Zeeland komen? “Nou bijvoorbeeld, ga met een gids wandelen naar een verdronken plaats. Reimerswaal was ooit net zo groot als Goes, het ligt ergens bezuiden Tholen in de Oosterschelde. In de Westerschelde liggen ook nog verdronken dorpen. En wat je dan meemaakt is het volgende: je gaat de dijk af, je volgt de gids, en ineens loop je op de fundamenten van een kerk, midden in het water, en dan zie je de fundamenten van een boerderij of je ziet een waterput, boomstronken. En dan na een paar uur kijken en verbazen, moet je weg want dan wordt het vloed en stroomt het water om je voeten. Onvergetelijk!”

José Noijons

Wandelen in Zeeland

In deze Lopend Vuur staat een interview met Martin van den Bergh, belangenbehartiger in Zeeland van Wandelnet. Nieuwsgierig geworden wat Zeeland de wandelaar te bieden heeft? Hier al wat suggesties om een wandeltrip voor te bereiden.

De grote paden in Zeeland zijn het Nederlands Kustpad deel 1 (LAW 5-1), het Grenslandpad (LAW 11) en het Oosterscheldepad (Streekpad 15). Een thematisch lange-afstandswandelpad is het Watersnoodpad. Het is ontwikkeld door de KWBN (Koninklijke Wandelbond Nederland) en 154 km lang. Het is wel grotendeels verhard. De website van de VVV Zeeland (www.vvzzeeland.nl) geeft veel informatie, al is de wandelinformatie niet zo gebruiksvriendelijk. Je vindt naast achtergrondinformatie 148 wandelroutes, ook de Parelroutes die Martin noemt. Je kunt de selectie beperken door een regio te selecteren. Je kunt ook een wandelrouteplanner selecteren. Deze planner geeft aan welke trajecten onverhard zijn. Hier kun je via het vrijwel provincie-dekkende Wandelknooppuntennetwerk zelf een route uitzetten. In deze planner kun je ook zoeken op de wandelroutes. Voordeel is dat je ziet waar ze zijn. Maar ook hier is de overige informatie van de wandelroutes lastig toegankelijk.

Voor Walcheren biedt de wandelgids Walcherse Wandelingen van uitgeverij Gegarandeerd Onregelmatig mogelijkheden. Deze publicatie stond dit jaar op de shortlist van de verkiezing Wandelroute van het jaar 2019. Zij bevat 11 rondjes (van 8 – 22 km) en verbindingstukken, waardoor de gids ook een goede basis is om een meerdaagse wandeltocht uit te zetten. In Lopend Vuur van december 2018 heeft een wandelroute van Jos van der Heide bestaan door het Nationaal Landschap Zak van Zuid-Beveland. De Bevrijdingsroute (32 km) loopt van Hoedekenskerke (Zuid-Beveland) naar het Bevrijdingsmuseum in Nieuwdorp en sluit er dus op aan. Op de website van Geografisch Wandelen (www.geografischwandelen.nl/themawandelingen/verdwenen-dorpen) staan 2 wandelingen op Walcheren (van 18 en 15 km) onder het thema 'Verdwenen Dorpen'. De wandelingen lopen langs dorpen die in de loop van de eeuwen (bijna) van de kaart zijn verdwenen.

Charter for Walking

Het internationale Charter for Walking is een verklaring waarin overheden en organisaties beloven zich hard te zullen maken voor de belangen van voetgangers en wandelaars. Wereldwijd hebben veel grote steden het Charter ondertekend, waaronder Londen, Ottawa, Parijs, Sevilla, Sydney, Teheran en Wenen. De Nederlandse vertaling bevat een aantal suggesties gericht op de Nederlandse praktijk. In Nederland hebben gemeenten als Eindhoven, Tilburg, Zoetermeer en 14 Friese gemeenten het Charter ondertekend.

In de Tweede Kamer is unaniem een motie aangenomen over het Charter. In de motie wordt geconstateerd dat een vriendelijke omgeving zonder onneembare obstakels van groot belang is voor iedereen, inclusief ouderen en mindervaliden. Zo'n omgeving kan er voor zorgen dat zij het vertrouwen krijgen om naar buiten te gaan, wat eenzaamheid kan verminderen.

Het Charter for Walking wordt ondersteund door Wandelnet, Rover, Fietsersbond, Natuur&Milieu, Milieudefensie en HappyStreets die mede hebben bijgedragen aan de totstandkoming van de suggesties. Meer informatie is te vinden op <https://wandelnet.nl/dossier-charter-walking>

Ga je naar Zeeuws-Vlaanderen? Kijk dan zeker op de website van de Staats-Spaanse linies www.staatsspaanselinies.eu. Deze bevat veel interessante informatie: over vestingsteden, forten en linies in deze streek en het aangrenzende Vlaams-Vlaanderen tot aan Brugge, Gent en Antwerpen. En ook een aantal wandelroutes. Het wandelknooppuntennetwerk is hier grensoverschrijdend.

Alice Drenthe

Enkele honderden meters onverhard pad kwamen zodoende op mijn bordje te liggen. Het was in eerste instantie geen kwestie van bijhouden, maar volledig open snoeien en zagen, soms dwars door een cornusstruikrand, omdat anders de wandelaars in het water zouden belanden.

Het vervolg was een geregeld onderhoud. Zo'n vier keer per jaar voornamelijk snoeien, maaien en plaatselijk verstevigen van het paadje.

Zie hiernaast een van de weinige stukjes onverhard rondom de kreek, alleen voor wandelaars, want bijna overal is het pad een asfaltpad, dat voor fietsers en wandelaars gecombineerd is.

Twee jaar geleden kwam het waterschap met een plan om een gedeelte van de oever van de kreek te gaan repareren. Er werd een inloopmiddag gehouden voor de buurt. Op die plannen werd heel de beplanting langs oever van de kreek weggehaald – de buurt was daar niet blij mee. De oever zou verstevigd worden om toekomstige verzakkingen te voorkomen. Er werd zelfs gezegd dat 'Brussel' zo'n oever verplicht stelde! Ik bracht naar voren, dat het waterschap nu een natuurvriendelijke oever ging afgraven om - hoe kan je het bedenken - een natuurvriendelijke oever aan te leggen!

Het hele 'moeras' zou in het water verdwijnen en zodoende was ook van het paadje niets meer terug te vinden. Ik heb toen bezwaar gemaakt, omdat een uniek wandelpad zou verdwijnen.

Helaas wilde de gemeente er geen extra geld in steken, maar het waterschap kwam uiteindelijk met een opmerking: misschien kunnen we nog iets regelen. Ik had er een zwaar hoofd in!

Om de paar maanden steeds gevraagd, of er al iets te melden was, maar het bleef oorverdovend stil. Tot er plots een tekening te voorschijn kwam met eilandjes en bruggetjes. In mijn ogen een hele dure oplossing. Is daar dan wel plots geld voor?

Er is nu helaas geen moeraspaadje meer. Voorlopig is het nog een kaal gebeuren, maar we hopen in de toekomst weer tussen het riet te kunnen lopen. Saillant detail: het waterschap rekent wel weer op mij om het te onderhouden. Een opbeurend bericht voor iedereen, die ook zo iets mee maakt. Probeer in gesprek te komen en te blijven met degenen die ergens een wandelpad dreigen te laten verdwijnen.

Bedenk: de aanhouder wint (soms)!

Chris Louwerse

Van moeras naar eilandjes

Ervaringsverslag van een TeVoeter uit Zeeland

Vele jaren geleden, bij het eerste ontwerp voor Rondje Kreek, rondom de Otheense Kreek aan de oostzijde van Terneuzen, was ooit een 'moeraspaadje' ingetekend op de kaarten. Toen de plannen voor een wandelnetwerk werden uitgewerkt, heb ik geïnformeerd of er nog iets aan dat paadje gedaan werd. De gemeentewerkers hadden daar geen tijd voor, maar op papier bestond het nog steeds. Voorgesteld om dat paadje in het vervolg voor mijn rekening te nemen.

Belangenbehartiging

Het wandelpad is kwetsbaar, zeker het onverharde wandelpad. Het heeft geen eigen status in de wegeninfrastructuur. Het gebruik ervan is minder zichtbaar. Zorgen voor en opkomen voor deze paden blijft dus nodig. En dat vraagt veel geduld en volharding. Het is daarom belangrijk dat er mensen zijn die zich hiervoor inzetten, en bedreigingen signaleren. En het helpt als je dat met anderen zo nodig samen kunt doen. Dat is waarvoor TeVoet als vereniging staat.

Wandelnet is in deze een belangrijke partner. Veel TeVoeters zijn actief in de provinciale Wandeloverleggen. Naast Wandelnet nemen hieraan soms ook andere organisaties deel. Hier een paar voorbeelden uit de praktijk van TeVoeters. Paadje rond de Otheense kreek bij Terneuzen Chris Louwerse heeft zo'n onverhard wandelpad geadopteerd: hij snoeide, maaide en bracht soms verstevigingen aan. Door plannen van het waterschap dreigde het pad te verdwijnen. Chris maakte met succes bezwaar. Nu is er een nieuw wandelpad langs de kreek, met eilandjes en bruggetjes. Zie zijn persoonlijke verslag op pagina 10.

Laantje van Alverna

Dit is een heel lang lopend dossier. Al jaren voeren wandelaars (TeVoet en Wandelnet) en fietsers (Fietsersbond) actie om de onbewaakte overweg 'open' te houden. Vorig jaar is deze zowel door omwonenden als door Prorail afgesloten. Onlangs is er toch weer overleg tussen Wandelnet, de Fietsersbond en Prorail geweest om te zoeken naar een oplossing.

Prorail wil eigenlijk alle onbewaakte overwegen sluiten. Voor wandelaars en in iets mindere mate voor fietsers zijn spoorlijnen grote barrières. Door Wandelnet is het recreatieve belang van de onbewaakte overwegen in kaart gebracht. En zij proberen samen met Prorail en de lokale overheden oplossingen te realiseren. Eind vorig jaar zijn

door Prorail echter een aantal overwegen zonder overleg gesloten. Voor wandelaars kan dat fors omlopen betekenen. Het is van belang dreigende sluitingen te signaleren en de barrierewerking die dan ontstaat onder de aandacht te brengen.

Spoorbaan bij Wilnis: actie loont

Onlangs is opnieuw voorkomen dat het wandelpad op het oude spoortracé bij Wilnis geasfalteerd wordt. In 2002 is actie gevoerd om deze spoordijk (de laatste trein had er in 1986 overheen gereden) voor wandelaars toegankelijk te maken. Er werden in 2008 3 mooie wandelbruggen gerealiseerd. In 2010 dreigde er fietsasfalt op de dijk te komen. Er werd met succes actie gevoerd om dit te voorkomen. En nu waren er dus opnieuw plannen om de dijk te asfalteren. Gelukkig gaat dat niet door. Dit tracé is sinds 2017 onderdeel van het Bellopad. Om het wandelpad aandacht te geven zal er ieder jaar op 30 mei een Bellopad-dag georganiseerd worden.

Actie Bellopad

Het Bellopad is genoemd naar de beroemdste locomotief die over de lijn heeft gereden en die nog steeds rijdt op de museum-spoorlijn van Hoorn naar Medemblik. Het is een 19 km lang wandelpad, dat loopt van het oude station in Mijdrecht naar het oude station in Abcoude, over het voormalige spoortracé. De Stichting Spoorhuis Vinkeveen beheert het pad en geeft het opnieuw een verbindende functie. Met een duidelijke website www.bellopad.nl, historische informatie, een prachtige route en gerestaureerde oude treinstations is dit een mooi voorbeeld van burgerinitiatief.

TeVoeters actief bij ontwikkeling en verbetering van wandelroutes

TeVoeters hebben veel kennis van hun wandelomgeving. Zij kennen de mooiste paadjes en weten wat "onverharde" wandelaars waarderen. Deze kennis zetten zij in om nieuwe wandelroutes te ontwikkelen of bestaande wandelroutes te verbeteren. Voorbeelden zijn het in kaart brengen van het tweede deel van het Hollandse IJsselpad, de ontwikkeling van 5 Natuur Struin Routes in de Krimpenerwaard, de ontwikkeling van het Odulphuspad. Inmiddels zijn er heel veel wandelknooppunten-netwerken in Nederland. Maar deze blijken toch (te) veel gebruik te maken van verharde (fiets) paden. Zoeken en implementeren van mooie onverharde paden kan de kwaliteit van de wandelnetwerken verbeteren. Onderhoud van wandelpaden en wandelroutes Ook zijn veel TeVoeters actief bij het onderhoud van paden. Zo werd meegeholpen met het opknappen van borden en steigers bij de Oude Hollandse Waterlinie.

De maartwandeling van TeVoet

Van Vught naar Den Bosch

Ook dit jaar worden er weer wandelingen door lokale TeVoeters georganiseerd of door het bestuur gesponsord. Bij deze wandelingen wordt aandacht besteed aan cultuur-historische en landschappelijke aspecten. Elders in dit blad heeft u kunnen lezen over de traditionele Nieuwjaarswandeling. Hieronder een verslag van een wandeling in de buurt van Vught die Bertie Schonk, namens het bestuur, organiseerde op 16 maart 2019.

Op 11 mei hopen we in Flevoland te gaan wandelen in TeVoetverband. Naast deze wandelingen heeft het bestuur nog drie andere wandelingen gepland, die gaan plaatsvinden verspreid over het land en die worden georganiseerd in overleg met de regio-contactpersonen.

Loopgraven

Een aantal TeVoeters trof elkaar in Café Hemels in Vught. Het café maakt deel uit van de grote Katholieke Kerk waarin sinds 2018 de bibliotheek van Vught is gevestigd. In het koor achter het altaar is een expositie met uitzonderlijk beeld- en kaartmateriaal van de belegering en inname van Den Bosch door stadhouder Frederik Hendrik in het jaar 1629. Een bevlogen gastheer van de Petruskerk brengt de kaart tot leven. Maar liefst 28.000 soldaten hebben wallen opgeworpen, versterkingen aangelegd en een kanaal gegraven om het water uit het Bossche Broek weg te kunnen pompen. Hiervoor bouwde ingenieur Leeghwater molens die werden aangedreven door paarden. Na de drooglegging werden er loopgraven tot aan de poorten van de stad gegraven en kon een gat in de ommuurde vesting worden geslagen. Den Bosch gaf zich over! Onze wandeling 'Muyserick & Maurick' van uitgeverij De Paadjesmakers loopt geheel door het gebied van de belegeringen en dus ook door het schootsveld!

Kasteel Maurick

De teleurstelling dat de appeltaart nog in de oven stond, is ruimschoots goedgeemaakt door de geestelijke spijzen die we in de kerk mochten genieten. Goed geïnformeerd gaan we op pad. Echter, al na 500 meter komen we voor een verrassing te staan. De trap die leidde naar de voetgangersbrug over de Rijksweg A2 is verdwenen! Weggehaald door... de Spanjaarden? Of door de Staatse troepen? Er staat geen bordje bij. De brug is de directe toegang voor voetvolk vanuit Vught tot Kasteel Maurick, gelegen aan de Dommel en gebouwd rond 1510. Maar hopen dat de brug terugkomt. Nu zit er niets anders op dan een half uurtje omlopen. Gelukkig kan het grotendeels onverhard en is het droog.

Kasteel Maurick staat er nog in volle glorie. In 1629 was het kasteel het hoofdkwartier van Frederik Hendrik. Er doorheen lopend proeven we de sfeer van lang vervlogen tijden. De wandeling gaat verder van Kasteel Maurick naar het buurtschap Halder over de destijds opgeworpen wallen die tegenwoordig links en rechts worden geflankeerd door iepenbossen op de hogere delen, een keer zelfs een stukje dennenbos, en elzenbroekbos op de lagere delen. Indertijd was het een grote drassige open vlakte waar in vier maanden tijd kilometers lange wallen van zeker 1,5 meter hoog werden opgeworpen. We krijgen steeds meer ontzag voor het door de soldaten verzette werk.

Oude stroomruggen

In Halder steken we de Dommel over om direct aan te komen op het landgoed Nieuw-Herlaar. Nou ja 'nieuw', het wordt al in 1381 vermeld als 'Nije Herlaar'. Drie kilometer verderop lag kasteel Oud-Herlaer, gesticht in 1076. Nu is er alleen op het landgoed nog een boerderij met die naam. Het is ons heel duidelijk dat dit gebied aan het einde van de Middeleeuwen een welvarend gebied was. Het vormde het noordelijke grensgebied van het hertogdom Brabant dat reikte tot diep in het huidige België.

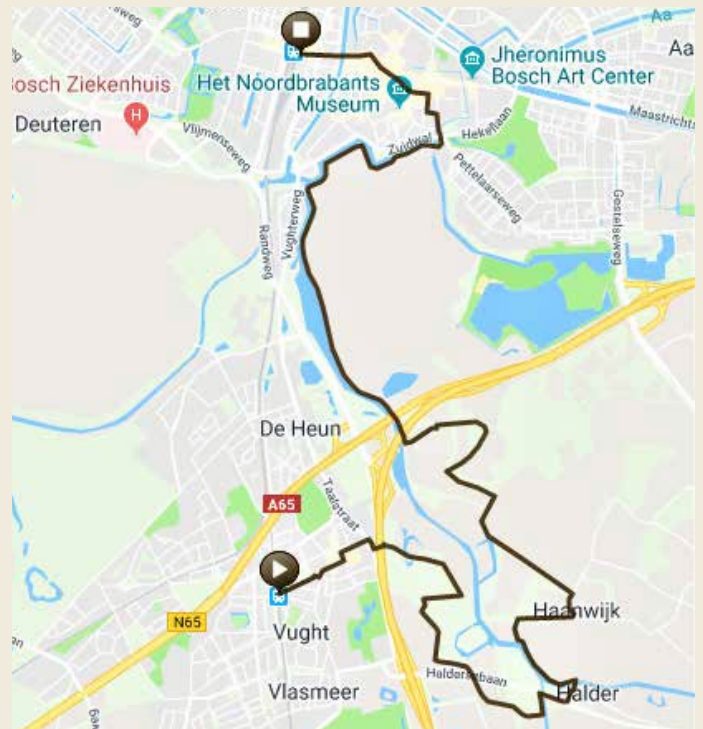
De kastelen in dit gebied zijn vermoedelijk gebouwd op oude stroomruggen van de Dommel en de Essche Stroom. Deze twee riviertjes vloeien samen in Haanwijk, dat tussen Nieuw- en Oud-Herlaer in ligt. En zoals je mag verwachten staat ook daar een landhuis, maar van latere datum: van 1649. Er staat nog een oud bak- en veerhuisje. Op landgoed Haanwijk zien we parkbossen en kenmerken van een beekdallandschap. Daar wacht ons een tweede teleurstelling: het theehuis is vandaag gesloten. Wederom kan het bestuur de belofte van appeltaart niet waarmaken en moeten we het doen met geestelijke spijzen, in dit geval de gedichten van Leon Adriaans (1944-2004), een veelzijdig kunstenaar. Leon hield intens van het Brabantse landschap en woonde zijn laatste jaren op een boerderij vlakbij knooppunt Vught. Op diverse plaatsen langs de route zijn gedichten met een foto van een beeld of schilderij van hem geplaatst.

We lopen langs de rechteroever van de Dommel, kruisen de A2 en de A65 en kijken uit op de zeer drassige Bossche Broek die zich ruim 3 meter lager dan de oeverdijk rechts van ons uitstrekt. In de verte zien we de stadsmuren van Den Bosch met daarachter de Sint-Janskathedraal, de gotische kerk waaraan de hele vijftiende eeuw is gebouwd en die in 1530 is voltooid. Frederik Hendrik moet de Sint Jan vanuit de verte net zo gezien hebben. Er staat op deze plek een kunstwerk 'Woeste Stille'. Een smeedijzeren trap met focus op de kathedraal. Woeste Stille, ja zo ligt het Bossche Broek er ook nu nog bij.

Bossche Bollen

Het is nog een half uurtje lopen langs de Dommel naar de stadsbuitengracht en de sluisjes waardoor het water van de Dommel de stad ook nu nog instroomt. Twee minuten later staan we op de Parade voor de Sint Jan. Het is hoog tijd voor

appelgebak of voor ... Bossche Bollen. Met het verhaal van de belegering nog in het hoofd lijken de donkere bollen op kanonskogels. Ze smaken heerlijk. Op weg naar het station brengen we nog een groet aan de Zoete Lieve Vrouw in de Sint Jan. Het beeld dateert van 1280-1320 en staat fier in de kapel als getuige van de langbewogen geschiedenis van de vestingstad. Frederik Hendrik heeft het niet gezien omdat het beeld voor de val van Den Bosch door katholieken in veiligheid was gebracht.

We hebben genoten van deze vrijwel geheel onverharde wandeling, rijk aan historie. Het is heel bijzonder te ervaren dat de belegering van toen nog zo zichtbaar is in het landschap. We willen dan ook de Paadjesmakers complimenteren met de uitgezette route en het informatieve boekje dat zij hebben gemaakt. Chapeau!

Bertie Schonk

Rondje Loon-Taarlo

een wandeling door het Nationaal Park Drentsche Aa

De wandeling die hier wordt beschreven is uit die serie Knapzakroutes. Dit zijn routes die je langs de mooiste plekken in Drenthe brengen. Deze wandeling voert je door het Nationaal Park Drentsche Aa. Je loopt door het historische beekdallandschap met zijn rijk gevarieerde natuur, door de esdorpen Loon en Taarlo met hun oude boerderijen, kom je langs twee hunebedden en enkele tientallen grafheuvels, door het natuurreservaat Kampsheide en loop je langs de flanken van het Balloërveld.

De wandeling begint in het centrum van Loon bij De Herberg van Loon. Loon is een oud dorp, waarschijnlijk al bewoond in de 10e eeuw. In die tijd stichtten kloosters en bisschoppen op veel plaatsen in Drenthe boerderijen en brachten het land tot ontwikkeling. Loon was oorspronkelijk een belangrijke plaats, pas ver na de middeleeuwen werd het voorbij gestreefd door Assen.

In een esdorp staan de boerderijen bij elkaar in het dorp. Het omringende land werd gezamenlijk in cultuur gebracht, de landerijen werden gepacht door de boeren. Het land werd gebruikt voor landbouw of schapenteelt; de schapen werden elke dag via de schapendriften naar de velden gebracht. Om uitputting te voorkomen werd regelmatig gewisseld van grondgebruik. Je passeert de oudste twee boerderijen van Loon, die staan aan de Markeweg (op kaartje bij A).

Draslanden Loonerdiep

Van Loon naar Taarlo

Vanuit Loon volg je de linkeroever van het Loonerdiep, overgaand in het Taarloosche Diep (kaartje bij B). Langs het Diep lagen de weidegronden en hooilanden; links op de hogere gronden de Looner Esch met zijn landbouwakkerterjes.

Na de ruilverkavelingen in de vorige eeuw is de kleinschaligheid grotendeels verdwenen; gelukkig heeft het Diep zijn oorspronkelijke meanderende loop en groene oevers goeddeels behouden.

Opvallend zijn de houtwallen tussen de wandelroute en het Diep. De wallen in langsrichting dienden vooral als veekering; de dwarswallen werden aangelegd toen in de 17e eeuw het gemeenschappelijk gebruik van de gronden was afgelopen en het beekdal onder de markegenoten werd verdeeld. Na het kruisen van de Taarlose Weg kom je bij het Taarlose Veentje, een pingoruïne (kaartje bij C). Zo'n ruïne ontstond in de laatste ijstijd doordat grondwater bevroor, uitzette en grond opzij duwde; na het dooien bleef een inzinking in het land over.

Direct na het Taarlose Veentje kom je op de Heirweg. Ga hier eerst even 400 m naar links voor het hunebed van Loon (kaartje bij D). Daar ook een mooi zicht op de Looneresch. Een magische plaats, dat wist het

Trechterbekervolk zo'n 5000 jaar geleden al. Dan terug over de Heirweg en rechtdoor naar Taarlo. De Heirweg is een van de oudste doorgaande wegen van Drenthe, een belangrijke verbinding tussen Groningen en het zuiden van het land in de tijden dat de moerassen in het oosten en westen belangrijke obstakels waren.

Taarlo

Ook Taarlo is een esdorp. Het bijzondere van Taarlo is dat op de brink nog een dobbe ligt, een kuil waarin water kon worden verzameld dat kon dienen als drinkplaats voor het vee en als bluswater (kaartje bij E). Taarlo is mogelijk het oudste nog bestaande dorp van Drenthe: het werd al in de 9e eeuw in een oorkonde genoemd.

Grafheuvel Kampsheide

Van Taarlo naar de Kampsheide

Direct na Taarlo steek je het Taarloosche Diep over en ga je langs de rechteroever verder. In de omgeving van de Gasterense Weg loop je dicht langs het (inmiddels weer) Loonerdiep (kaartje bij F) en heb je een goed zicht op de soorten- en kruidenrijkdom van de natte groenlanden. En op het sterke meanderen van de beek – je ziet aan de

Kampsheide

Om te lopen

De wandeling komt grotendeels overeen met Knapzakroute K30: Loon-Taarlo. Hij is 19 km lang, waarvan ruim driekwart onverhard. De routebeschrijving is te vinden op www.tevoet.nl; zie voor een gedetailleerde kaart <http://www.afstandmeten.nl/index.php?id=2257957>. Andere Knapzakroutes zijn verkrijgbaar via www.inboekvorm.nl en bij diverse VVV-kantoren. De route kan gemakkelijk in twee ongeveer even lange rondes worden verdeeld: ga voor een noordelijke ronde bij punt G op de Ballooërweg rechtsaf terug naar het startpunt, en voor een zuidelijke ronde vanaf het startpunt in Loon via de Ballooërweg naar punt G.

Knupperpad

Even later kom je op de rand van de es langs het Ballooër hunebed (kaartje bij H); met zijn negen dekstenen één van de grotere hunebedden in Drenthe. In de zesde deksteen zie je een aantal kunstmatige putjes: cupmarks, waarschijnlijk aangebracht ten behoeve van offerrituelen. Ze zijn 3000-4000 jaar oud.

De Kampsheide

De Kampsheide is een zeer gevarieerd natuurreervaat met heideveldjes, kletsnatte stukken heide, een ven, jeneverbesstruwelen, stubben, natte madelanden, houtwalleetjes en oude eiken- en beukenbossen: Drenthe

Het Nationaal Park Drentsche Aa is een uniek nationaal park: waar een NP normaliter een bijzonder natuurgebied omvat, bestaat dit park voor meer dan de helft uit landbouwgrond en heeft het 21 dorpen en gehuchten binnen zijn grenzen. De volledige naam luidt dan ook: 'Nationaal beek- en esdorpenlandschap Drentsche Aa'. Het bijzondere aan dit gebied is dat het landschap in de loop der eeuwen vrijwel niet is veranderd en zijn oorspronkelijke vorm goeddeels heeft behouden. Het landschap heeft zijn vorm gekregen in de derde ijstijd (Salien). Toen bereikte het landijs Nederland nét en aan de rand daarvan duwden ijstongen zand en grind opzij, waardoor hogere ruggen werden gevormd met daartussen brede geulen en dalen. Na het smelten van het ijs ontstonden er stroompjes in die dalen en werd daar vruchtbaarder grond afgezet. Hier begon de eerste landbouw; op de armere ruggen ontstonden bossen. 'De' Drentsche Aa bestaat eigenlijk niet, tenminste niet in Drenthe. Alleen de bovenloop in Groningen heet zo, maar in feite gaat het om een stelsel van verschillende stroompjes en beekjes met ook nog eens verschillende namen voor verschillende delen van eenzelfde beek. En de naam "beek" kom je ook niet tegen: in Drenthe heet zo iets een diep, een Aa, een laak of een loop.

begroeiing het verloop daarvan en de bochtafsnijdingen die daarbij horen.

Links van de route ligt het Balloërveld: een groot heideveld gelegen op een plateau ontstaan in de ijstijd. Dan kom je vlak langs het Loonerdiep en kijkt links tegen de Ballooëres op: een hoogteverschil van zo'n vijf meter. Dan een stukje langs de Ballooërweg (kaartje bij G): daar staat nog een serie fraaie iepen. De iep (of olm) kwam in de oerbossen in deze streek veel voor. Helaas zijn in het hele land in de vorige eeuw veel bomen slachtoffer geworden van de iepziekte; hier staat nog een aantal.

in het klein. Maar ook een gebied dat tussen 3500 v.Chr en het begin van onze jaartelling al permanent bewoond was, getuige de 44 grafheuvels, de urnenvelden, de celtic fields en de akkertjes uit de ijzertijd.

Terug naar Loon

Even na de Kampsheide loop je een stuk over het tracé van de oude spoorlijn van de Noord-Ooster Lokaal Spoorweg van Assen naar Gieten en verder (kaartje I). Deze spoorlijn was tot 1948 in gebruik voor personenvervoer. Direct na de brug over het Deurzerdiep ga je over een houten pad door de drassige

oeverlanden van dat Diep. Je komt langs het Poepenhemeltje (kaartje J), mogelijk een vestingwerkje van 'Bommen-Berend' uit 1672 (of een schuilplaats van de 18de eeuwse marskramers uit Duitsland?).

Dan langs de buitenrand van Assen naar het Dijkveld, een oud militair gebied. 'Oud': vanaf de 17-de eeuw hield de Asser schutterij hier zijn schietoefeningen, tot in de 20ste eeuw was het een militair oefenterrein. Vervolgens wandel je een stuk langs het Omleidingskanaal (kaartje bij K): een verbinding tussen het Deurzerdiep en het Asser Havenkanaal om de waterhoeveelheid in het Loonerdiep te reguleren. Het laatste stukje brengt je terug naar Herberg van Loon met nog even een ommetje langs de Looner es.

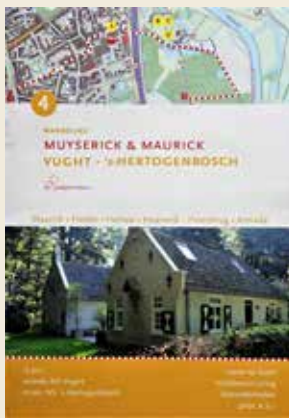
Foto's en tekst Jos van der Heijde

Maarten Sterneberg en Marie José van der Linden noemen zich vanaf 2015 de Paadjesmakers. Maarten Sterneberg is werkzaam geweest als grafisch vormgever/ontwerper van onderwijs methodes bij grote onderwijsuitgevers. Marie José van der Linden is illustrator van beroep. Het maken van de wandelbrochures is voor beiden professioneel vrijwilligerswerk.

Samen bedenken ze informatieve wandelroutes in en om 's-Hertogenbosch. Zowel de binnenstad als de omgeving bieden wat natuur en geschiedenis betreft veel aanknopingspunten voor wandelingen. De meeste routes hebben als vertrekpunt of aankomstpunt station 's-Hertogenbosch.

Een wandelbrochure maken vraagt veel voorbereiding. Eerst is er het idee voor een wandeling en het zoeken naar informatie. Dan volgt het ontwerpen en zelf lopen van een route. Tot slot worden er vrijwilligers gevraagd om de route te lopen en te becommentariëren. Daarna kan alles naar de drukker. Ook het bijhouden van de wandelingen vraagt aandacht. In de

regel worden de brochures in kleine oplages gedrukt om eventuele aanpassingen in een herdruk mee te kunnen nemen. Inmiddels zijn er 17 wandelbrochures door de Paadjesmakers uitgebracht. Dit zijn 11 lange wandelingen tot 20 km in het buitengebied en 6 kortere, thematische wandelingen in het centrum van 's-Hertogenbosch.

Er komen er nog meer! Op de site www.depaadjesmakers.nl staan beschrijvingen van de wandelingen met een voorbeeldpagina. Hier worden ook veranderingen of aanpassingen gemeld.

De brochures zijn online en in diverse winkels en VVV's in en om 's-Hertogenbosch te koop voor € 2,- per stuk, ongeacht of ze nu 12 of 28 pagina's dik zijn. Elke brochure bevat een routebeschrijving, de route op een kaart en informatie over interessante plekken die tijdens de wandeling te zien zijn. Alles is samengebracht met veel foto's in een kleurrijk A5-boekje. Naast wandelroutes is er door de Paadjesmakers in 2019 een fietsgids uitgebracht met de titel 'Linie 1629'. De fietsgids is voor € 6,95 te koop.

Meerdaagse wandelroutes in Nederland

In Nederland wordt heel veel gewandeld. Per jaar maken 1,2 miljoen mensen 32,1 miljoen wandelingen van minimaal 15 km. Driekwart doet dat recreatief, de een kwart als wandelsport (Nationale Wandelmonitor, Wandelnet 2016). Nederland heeft een enorm aanbod aan Lange-Afstand-Wandelwegen (LAW's) en Streekpaden (SP). Een overzicht van deze paden is te vinden op de website van Wandelnet (www.wandelnet.nl) Maar daarnaast zijn er ook veel prachtige meerdaagse routes die niet opgenomen zijn in het LAW-netwerk. De informatie over deze routes is veel lastiger te vinden. Daarom hier een (niet volledig) overzicht met verwijzingen naar informatie op internet. Op de website van TeVoet is dit overzicht, met directe links, te vinden onder het tabblad <Routes van anderen>.

In deze Lopend Vuur routes in het noorden van Nederland.

Dwars door de provincie Groningen, langs alle nog bestaande borgen en door mooie natuurgebieden loopt het Groninger Borgenpad: een cultuurhistorische wandeling van 240 km. Deze route is gemaakt door Albert Buist en Ria Kroesen, zelf fervente wandelaars. Op de website www.groningerborgenpad.nl vind je routebeschrijvingen, routekaartjes, en verhalen. Het ziet er heel aantrekkelijk uit.

Ook in Groningen is vorig jaar het Pronkjwailpad ontwikkeld. Dit is een individuele lange-afstand-wandeltocht als alternatief voor het bekende jaarlijkse wandelfestival “de Tocht om de Noord”. Er is een Noord-route (250 km) en een Zuid-route (350 km). Deze route (met stempelkaart) kan gelopen worden tussen 4 april en 30 oktober. Tijdens de tocht maak je kennis met Groningen en de Groningers. Dit jaar heeft een bijzonder thema: vanwege het 50 jarig bestaan van de Stichting Oude Groninger Kerken zijn de stempelposten ondergebracht in 50 oude kerken. Op zaterdag 23 november is er een afsluitende Camino in Groningen, met de huldiging van iedereen die in 1 jaar de route heeft gelopen. Uitvoerige informatie: www.tochtomdenoord.nl/wandeltochten/het-pronkjwailpad/pronkjwail-2019

In Friesland, Drenthe en Groningen, en het aangrenzende Duitsland zijn diverse Hannekemaaierspaden. Dit zijn paden waarlangs vroeger trekarbeiders vanuit Duitsland naar Nederland liepen. Om deze cultuurhistorische paden te behouden is de Stichting Hannekemaaierspad opgericht. Er zijn 7 boekjes (te bestellen via de website) met de routebeschrijving van een pad (ieder 60 – 100 km) en achtergrondinformatie. Meer informatie: www.stichtinghannekemaaierspad.nl

In het stroomdal van het Koningsdiep (Friesland) ligt een route van ruim 120km: het Koningspad XL. Naast de doorgaande route zijn er ook lokale rondjes. De route volgt het wandelknooppuntennetwerk dat in 2016 is gerealiseerd. De gids is te bestellen op www.beekdallandschapkoningsdiep.nl/index.php/wandelgids Op deze site is ook achtergrondinformatie te vinden. De trajecten van de route zijn, zij het met enige moeite, te vinden op www.friesland.nl/nl/ontdek/1000-routes/koningspad-xl

In Friesland is het ook mogelijk een echte Camino te lopen: het St.Odulphuspad. Deze route is 272 km, verdeeld over 15 trajecten, door Zuidwest-Friesland, Gaasterland en de Greidhoeke. Het is een rondwandeling met meerdere lussen, zodat ze in meerdere keren gelopen kan worden. De route wordt gekenmerkt door stilte, rust en ruimte, en er is aandacht voor bezinning, landschap en cultuurhistorie. Ieder traject heeft ook een thema, er is een boek en een app. Voor meer informatie over de route: www.odulphuspad.nl

In het grootste zoetwatermoeras van Noordwest-Europa, het Nationaal Park Weerribben-Wieden, is een rondwandeling mogelijk: het Weerribben-Wiedenpad. De route is ongeveer 150 km, op te delen in 8 etappes van 15-20 km. Deze route is bewegwijzerd. Meer informatie over dit natuurgebied, de route en arrangementen voor deze route: www.visitweerribbenwieden.com/routes-weerribben/wandelen/wandelreijk/

En tenslotte nog een wat kleiner pad in Drenthe: het Peter Nijhoffpad. Peter Nijhoff was medeoprichter en jarenlang directeur van de Stichting Natuur en Milieu. Bij zijn afscheid werd deze rondwandeling naar hem vernoemd. Deze route is 62 km gaat en gaat door 3 natuurgebieden: het Holtingerveld, het Nationaal Park Drents-Friese Wold en het Nationaal Park Dwingelderveld. De wandelgids is alleen te koop bij de in dit gebied gelegen kleinschalige accommodaties. Zij bieden ook wandelarrangementen aan. Informatie: www.peternijhoff.nl

Een interessante website om routes en overnachtingsmogelijkheden te zoeken is www.wandelenovernachten.nl

De paden op...

Knooppunten-apps, gps-routes, wandelgidsen in pdf-formaat, internet-sites te kust en te keur, en toch zijn de wandelgidsen in boekvorm nog steeds in trek. De afgelopen maanden zijn weer de nodige gidsen verschenen.

Drenthepad - Wandelen door drie Nationale Parken

Deze gids is een herziening van die uit 2009. In 10 jaar tijd is er wel wat veranderd, bijvoorbeeld veel meer opstappunten voor het openbaar vervoer. Maar ook een rechte beek die zijn oorspronkelijke, kronkelige loop weer terug krijgt. Of een zodanige stijging van het grondwaterpeil dat een omweg gemaakt moet worden. Nivon leidt je met dit 329 km lange streekpad door de hele provincie. Streekpad 6, geel-rood gemarkeerd, € 18,70 (Nivon-leden € 12,50), nivon.vrijeboeken.com

Overijssels Havezatenpad

Dwars door Overijssel loopt dit 270 km lange pad. De eerste druk van deze gids verscheen in 2006, dus ook hier is actualisering op z'n plaats. Het is een route langs versterkte huizen (havezaten), eeuwenoude boerderijen en stadjes, veenmoerassen en meanderende rivieren. Naast cultuur en natuur is er extra aandacht voor de historie van de havezaten. LAW 12, wit-rood gemarkeerd, € 18,70 (Nivon-leden € 12,50), nivon.vrijeboeken.com

Nederlands Kustpad, deel 2

Lopen van de Golf van Biskaje tot aan Gdansk? Dat kan over de E-9, de Internationale Atlantische Kustweg. Onderdeel

van dit hele lange pad is het Nederlands Kustpad, nummer 5 in de serie officiële Lange-Afstand-Wandelpaden. Deel 2 van deze LAW bevat de route Hoek van Holland - Den Oever (252 km) en is de schakel tussen deel 1 (Zeeland - Zuid-Holland) en deel 3 (Friesland - Groningen). In deze nieuwe druk zijn knelpunten opgelost en gaat de route door nieuw aangelegde duinen, zoals bij Katwijk. Ook is er afstemming op de wandelnetwerken van Zuid- en Noord-Holland. Op de kaartjes staan, voor zover aanwezig, de knooppuntnummers opgenomen. LAW 5-2, wit-rood gemarkeerd, € 19,45, webshop.wandelnet.nl

Wandelen op de Veluwezoom

Rob Wolfs en Rutger Burgers

Het is alweer de 11e wandelgids van Rob Wolfs, maar de eerste met het predikaat 'een Trage Tochten uitgave'. Trage Tochten zijn wandelingen, uitgezet door Wolfs, waarbij de kwaliteit van de route voorop staat. Horeca onderweg is mooi meegenomen, maar van secundair belang. Onder kwaliteit wordt onder meer verstaan: zoveel mogelijk onverhard, minimaal 70% maar het streven is 90%. De bijnaam van Wolfs is niet voor niks 'zandpadgarantieman'. Deze gids telt 15 ongemarkeerde rondwandelingen (van 10 tot 17 km) aan de rand van de Veluwe tussen Wageningen en Zutphen. Bij de presentatie van het boekje op de Fiets- en Wandelbeurs kon de auteur trots melden dat de routes voor 80% over onverharde paden gaan. € 16,95, gegarandeerdonregelmatig.nl

Constance Kemperman

Nieuws

Vijf Gloednieuwe Natuur-Struinroutes dwars door de Krimpenerwaard

The Flying Big Five

Vanaf nu zijn de routes zowel online als offline beschikbaar voor natuur- en vogelliefhebbers met de Flying Big Five in de hoofdrol; de Blauwborst, de Grote Zilverreiger, de Buizerd, de Kievit en de Zwarte Stern. Onderweg komt u langs leuke afstappunten voor een kopje koffie of boerderijbezoek.

Verkrijgbaarheid routes en routefolder

Via route.nl, www.ontdekdekrimpenerwaard.nl en struinenenvorsen.nl/routes en downloads zijn de routes en routefolder te vinden. De komende tijd komen de routes ook beschikbaar op heerlijk buiten.nl en zuidhollandslanidchap.nl.

Ruim 90 km wandelplezier!

Het netwerk aan Natuur Struin Routes beslaat ruim 90 km en maakt gebruik van het prachtige wandelknooppuntensysteem. De routes zijn uitgezet met hulp van wandelexperts uit de omgeving van o.a. TeVoet en Struinen en Vorsen. Met ondersteuning van de gemeente Krimpenerwaard, Groen Alliantie Midden Holland, Zuid-Hollands Landschap en de provincie Zuid-Holland zijn de routes ontwikkeld door Bureau Mens & Groen en Streekadvies 't Laage Land uit de Krimpenerwaard. De routefolder is te downloaden via <https://www.struinenenvorsen.nl/media/uploads/files/STRUIN-folder-LR.pdf>

Nieuw Waterliniep pad geopend

Onlangs is het nieuwe Waterliniep pad geopend. In dit Lange-Afstand-Wandelpad zijn twee bestaande paden, het 'oude' Waterliniep pad en Streekpad Stelling van Amsterdam samengevoegd tot één aantrekkelijke route. 350 km wandelplezier langs talloze forten, fraaie vestingstadjes en nieuwe natuurgebieden.

Forten open voor wandelaars

Wie het Waterliniep pad gaat wandelen, weet een ding zeker; alle wandeldagen zijn doordrenkt van historie. Bij geen

ander wandelpad komen de verdedigingslijnen zo goed naar voren als bij deze route. De vele forten, bunkers, sluisen en kanalen vertellen het verhaal van water als bondgenoot bij de verdediging van Nederland. De forten waren jarenlang gesloten voor publiek, maar hebben nu de deuren geopend. Wandelaars zijn welkom bij veel van de 95 forten voor een drankje, hapje of een overnachting.

Fraaie steden en oude vestingstadjes

Het Waterliniep pad is een aaneenschakeling van fraaie steden en oude vestingstadjes, zoals Volendam, Weesp, Naarden, Nieuwersluis, Culemborg en Gorinchem. De route eindigt in Dordrecht, de oudste stad van Holland. En hoewel je altijd dicht bij de randstad bent, loop je continu door prachtige natuur: de Vechtplassen, langs rivieren zoals het Gein en de Lek, en het Nationale Park de Biesbosch.

UNESCO Werelderfgoed

De Stelling van Amsterdam is al UNESCO Werelderfgoed sinds 1996. De Nieuwe Hollandse Waterlinie is in 2019 door Nederland voorgedragen voor UNESCO Werelderfgoed als uitbreiding op de Stelling van Amsterdam. Samen vormen ze hopelijk in 2020 één UNESCO Werelderfgoed: 'Hollandse Waterlinies'.

Enthousiaste vrijwilligers

De gids van het Waterliniep pad is verkrijgbaar op webshop.wandelnet.nl en bij de (reis)boekhandel. De route is mede mogelijk gemaakt door financiële bijdragen van de provincie Noord-Holland en de pachten van Ruigenhoek en Loevestein, dankzij de inzet van tientallen enthousiaste vrijwilligers en met medewerking van Staatsbosbeheer.

Marker Wadden

Sinds september 2018 is het eerste eiland van dit nieuwe stukje Nederland toegankelijk voor bezoekers. Maar je had wel een eigen boot nodig om er te komen. Natuurmonumenten heeft er nu voor gezorgd dat er vanaf eind april een veerdienst komt vanaf Lelystad. Het is nog pionieren geblazen op de Marker Wadden, maar je kunt er wel wandelen in een weids en leeg landschap. De overtocht kost 20 euro. Kijk voor data, vertrektijden e.d. op markerwadden.nl

NS-wandelingen

Een nieuwe lente, en dat betekent vier nieuwe wandelingen, ontwikkeld door NS samen met Wandelnet. Inmiddels is dit een al jaren bestaande traditie. De wandelingen van dit jaar zijn uitgezet rond Den Helder (Helderse Duinen), Rhenen (Blauwe Kamer), Weesp (Gein en Vecht) en Venlo (Krickbecker Seen). De NS-wandelingen zijn eenvoudig te downloaden via eropuit.nl. Daar vind je ook informatie over de andere (oudere) NS-wandelingen.